

О. ХЕНРИ

ПСИХЕ И НЕБОСТЪРГАЧЪТ

Превод от английски: Мая Калоферова, 1997

chitanka.info

Ако сте философ, бихте могли да сторите следното: да се качите на покрива на някое високо здание и да погледнете от височина 100 метра как хората долу пъплят като насекоми, суетят се и се блъскат безсмислено, безмозъчно и напълно безцелно, също като безгрижните черни водни бръмбари в локвите. Липсва им дори изумителният интелект на мравките, които поне винаги знаят пътя си за вкъщи. Мравката заема ниско положение, но честичко се прибира у дома, където нахлузва домашните си пантофи, докато вие оставате да стърчите на високопоставеното си място.

В очите на възкачилият се високо философ хората долу наподобяват презрени, лазещи буболечки. Брокери, поети, милионери, ваксаджии, хамали и политици се превръщат в малки черни точки, които щъкат край по-големи черни точки по улици, не по-широки от палеца ви.

От това високо място самият град се смалва до неразбираема маса разкривени от необичайната перспектива сгради, внушителният океан се превръща в езерце, а земята заприличва на нечия изгубена топка за голф. Всички подробности от реалността изчезват, философът се вижда в безкрайното небе отгоре и под влияние на необичайната гледка пуска духа си да расте на воля. Той се чувства наследник на Вечността, дете на Времето. Космосът е по право негово наследство и той цял потръпва при мисълта, че един ден човешкият род ще кръстосва загадъчните пространства между планетите. Незначителният свят под краката му, стъпили върху извисилата се до небето конструкция от стомана, е като прашина върху Хималаите — една от безчетното множество подобни въртящи се атоми. Какво са стремленията, постиженията, дребните завоевания и любовта на пълзящите долу черни буболечки в сравнение с величествения покой на необятната вселена, простираща се над и около незначителния им град?

Давам 100% гаранция, че у философа ще се зародят такива мисли. Те са нарочно събрани в световните философии и са записани със съответната въпросителна накрая, за да изразят неизменните размисли на мислителите, добрали се до някое по-високо място, А когато философът вземе асансьора и слезе долу, съзнанието му е по-широко, душата му си е на мястото, а неговото схващане за

космогонията на мирозданието е голямо като катарамата върху летния колан на Орион.

Но ако името ви е Дейзи и работите в магазинче за сладки и бонбони на Осмо авеню, живеете в малка студена спалня-вестибюл с размери метър и половина на два и половина, печелите по 6 долара на седмица, работното ви време е до девет часа вечерта и никога не сте се занимавали с философия, тогава може би нещата от върха на небостъргача няма да ви изглеждат точно такива.

Двамина въздишаха по ръката на философски неуката Дейзи. Единият беше Джо, собственик на най-малкото магазинче в цял Ню Йорк. То имаше размерите на дърводелска кутия за инструменти и стоеше лепнато като лястовиче гнездо на ъгъла на един небостъргач в центъра на града. Според сезона там се продаваха плодове, бонбони, вестници, песнопойки, цигари и лимонада. Когато суровата зима развееше мразовити къдри, Джо биваше принуден да се навре вътре заедно с плодовете си и тогава в магазинчето оставаше точно толкова място, колкото да побере собственика си, стоката му, печицата с размери на кандило и един купувач.

Джо не се числеше към нацията, която ни държи в постоянна възхита с плодовете и песните си. Той беше способен американски момък, който слагаше по някоя пара настрана и желаше Дейзи да му помогне в харченето. Досега ѝ бе направил три предложения.

— Имам спестени пари, Дейзи — се пееше в любовната му песен, — пък и ти знаеш колко много те искам. Магазинчето ми не е много голямо, но...

— О, нима? — пригласяше нефилософската натура. — Чувам, че Уонъмейкър искали догодина да откупят част от магазинната ти площ.

Дейзи минаваше край магазинчето на Джо всяка заран и всяка вечер.

— Здравсти, метър на петдесет! — беше обичайният ѝ поздрав. — Магазинчето ти се е опразнило. Трябва да си продал някое пакетче дъвка.

— Вярно, че не е много просторно — отговаряше Джо с бавната си усмивка, — но за теб, Дейзи, място винаги ще се намери. Ние с моето магазинче само чакаме да ни вземеш, когато пожелаеш. Мислиш ли, че би могло скоро да стане?

— Магазин ли?! — чипото носле на Дейзи изразяваше изтънчено презрение. — Консервна кутия! Чакал ме бил! Че нали ще трябва да изнесеш навън поне петдесет кила бонбони, за да мога да вляза!

— Нямам нищо против такава замяна — галантно отвърщаше Джо.

Животът на Дейзи бе стеснен във всяко отношение. В магазина за бонбони и сладки се налагаше да се провира настрани между тезгяха и полиците. В собствената ѝ спалничка уютът си беше чиста теснотия. Стените бяха толкова наблизко, че тапетите по тях шумоляха и шепнеха като във Вавилонска кула. Можеше с една ръка да запали газта, докато с другата затваря вратата, без да сменя очи от отражението на фризура си в огледалото. Върху скрина се мъдреше снимката на Джо, поставена в специална рамка за подарък, и понякога... но в следващия момент тя неизменно се сеещаше за магазинчето му, лепнато като сапунерка на ъгъла на голямото здание, и понесено от смеха ѝ, чувството отлиташе.

Другият обожател на Дейзи се появи няколко месеца след Джо. Дойде като наемател в къщата, където живееше тя. Казваше се Дабстър и беше философ. Макар и млад, успехът му се виждаше отдалеч като етикети върху обиколил света куфар. От справочници и енциклопедии бе насъбрал всевъзможни знания, но разумът явно го беше подминал и го бе оставил да киха и кашля, без дори да му позволи да види табелата с номера на автомобила му. Той можеше да ви каже точното съдържание на вода в граха и телешкото, както и полезните им свойства; кой е най-късият стих в Библията; количеството пирони, необходими за заковаване на 256 керемиди при положение, че са наредени с по четири пръста открита част; населението на Канаки, щата Илиноис; теориите на Спиноза; името на втория прислужник на МакКей Тумбли; дължината на тунела Хусак; най-подходящото време да се сложи квачка на полог; заплата на пощенския куриер между Дрифтуд и Ред Банк фърнис, щата Пенсилвания, както и броя на костите в предна котешка лапа.

За Дабстър бремето на знанията не представляваше пречка. Статистиката за него беше като стръкчето магданоз, с което гарнираше гощавката от светски разговор, за да ви я поднесе, ако реши, че ще е по вкуса ви. Служеше си с нея и за да спечели преднина в надпреварата за храна в пансиона. Изстрелвайки към вас залп от цифри, свързани с

теглото на една трета линеен метър железен винкел с размери тринайсет на седем сантиметра, както и средногодишните валежи във форт Снелинг, щата Минесота, той набождаше на вилицата си най-хубавото парче пиле в блюдото, докато вие напразно се опитвате да съберете достатъчно сили, за да го попитате немощно защо кокошката пресича пътя.

Въоръжен с подобен род ярки знания, допълнително надарен с приличен външен вид — с напомадена коса и фасон, достоен за всяко конте, излязло да се поперчи из градския център — в негово лице Джо, собственикът на лилипутското магазинче, изглежда бе намерил достоен противник за острието на камата си. Той обаче не носеше кама. Пък и да носеше, в магазинчето му едва ли щеше да се намери място да я извади.

Един съботен следобед към четири часа Дейзи и господин Дабстър се спряха пред будката на Джо. На главата на Дабстър се мъдреше цилиндър, а Дейзи, като всяка жена, не би допуснала цилиндърът да бъде прибран в кутията преди Джо да го е видял. Претекст за посещението беше парче ананасова дъвка. Джо я подаде през отвора на магазинчето. При вида на цилиндъра той не пребледня, нито пък изгуби ума и дума.

— Господин Дабстър ще ме заведе да видя гледката от върха на сградата — поясни Дейзи, след като беше запознала двамата си обожатели. — Никога не съм се качвала на небостъргач. Горе навярно е страшно хубаво и забавно.

— Хм! — отвърна Джо.

— Панорамата — поде господин Дабстър, — откриваща се пред погледа от върха на високото здание, е не само величествена, но и много поучителна. Госпожица Дейзи я очаква несъмнено голямо удоволствие.

— Горе е доста ветровито, както и тук — отбеляза Джо. — Облякла ли си се достатъчно топло, Дейзи?

— Разбира се! Добре съм подплатена — отвърна Дейзи, усмихвайки се свенливо в отговор на начумерения му поглед. — Приличаш на мумия в ковчег, Джо. Да не си получил пакетче фъстъци или ябълка? Магазинчето ти направо ще се пръсне от стока.

Дейзи се разсмя на любимата си шега, а от немай-къде Джо отвърна на смеха ѝ.

— Търговската ви площ е малко ограничена, господин тъ... — отбеляза Дабстър, — в сравнение с размерите на сградата. Доколкото знам, размерите на страничната стена са 100 на 30 метра. При това положение, площта, която вие заемате спрямо стената, би била колкото половината Белучистан, сравнен с територията на Съединените щати на изток от Скалистите планини, ако добавим още Онтарио и Белгия.

— Наистина ли, приятелю? — весело рече Джо. — Ти си бил голям майстор с цифрите! Я ми кажи, според теб, колко квадратни килограма балирано сено може да изяде едно магаре, при условие, че престане да реве в продължение на минута и пет осми?

Няколко минути по-късно Дейзи и господин Дабстър излязоха от асансьора на най-горния етаж на небостъргача. Изкачиха се по къса, стръмна стълба и ето че излязоха на покрива. Дабстър я поведе към парапета, за да види черните точки, които шаваха долу по улицата.

— Какви са тези неща? — попита тя разтреперана. Никога по-рано не се бе изкачвала на такава височина.

Точно тогава Дабстър реши да се покаже в ролята си на философ, обитаващ високата си кула, и да изведе духа ѝ във висините, за да се срещне с безкрая.

— Двуноги — тържествено започна той. — Виждаш ли в какво се превръщат, гледани само от височината на някакви си 100 метра — нищожни буболечки, които безразборно се щурат насам-натам.

— О, нищо подобно — възкликна Дейзи неочаквано, — те са хора! Видях един автомобил. О, Боже! Наистина ли сме толкова високо?

— Ела от тази страна — повика я Дабстър.

И той ѝ показва огромния град, който се простираше долу като пръснати навред играчки и макар да не беше късно, в ранния зимен следобед тук-там вече проблясваха светлинки. На юг и на изток се бе ширнал заливът на океана, който тайнствено се сливаше с небето и чезнеше в далечината.

— Не ми харесва тук — заяви Дейзи, с тревога в сините очи. — Да се връщаме долу.

Но философът не можеше да се откаже така лесно от предоставената му възможност. Не можеше да не ѝ разкрие величието на мисълта си, да не ѝ покаже мъртвата хватка, в която бе стиснал безкрайността, както и невероятната си статистическа памет. След това

тя никога вече не би се задоволила да си купува дъвка от най-малкото магазинче в Ню Йорк. И така, той начена да говори за незначителността на човешкия род и за това как само едно малко отдалечаване от земната повърхност прави хората и техните дела нищожни и дребни като разделено на три петаче. И за това как човек трябва да мисли за звездната система и максимите на Епиктет^[1] и да намира успокоение в тях.

— Въобще не те разбирам — отвърна Дейзи. — Ужасно е да се качиш толкова високо, че хората да ти се виждат като бълхи. Един от онези, които видяхме долу, може да е бил Джо. Джими, тук все едно сме в Ню Джърси! Направо ме е страх толкова нависоко!

Философът се усмихна нелепо.

— Земята — рече той — е само едно зрънце във вселената. Погледни нагоре.

Дейзи боязливо вдигна поглед нагоре. Късият ден си отиваше и звездите тъкмо излизаха на небето.

— Онази звезда — обясняваше Дабстър — е Венера, Вечерницата. Намира се на 66 000 000 мили от слънцето.

— Голяма работа! — сопна се Дейзи в мимолетна проява на характер. — Аз да не съм от Бруклин? Сузи Прайс, от нашия магазин, та брат ѝ изпрати билет за Сан Франциско, а това е на три хиляди мили оттук.

Философът се усмихна снизходително.

— Нашият свят — рече той — е отдалечен на 91000 000 мили от Слънцето. Има осемнайсет звезди от първа величина, които са 211 000 пъти по-отдалечени от нас отколкото Слънцето. Ако една от тях угасне, ще изминат три години преди да видим как светлината ѝ изчезва. Има шест хиляди звезди от шеста величина. За да стигне светлината им до Земята, са нужни трийсет и шест години. С един петметров телескоп можем да видим 43 000 000 звезди, включително и тези от тринадесета величина, чиято светлина пътува 2700 години до нас. Всяка от тези звезди...

— Лъжеш! — гневно извика Дейзи. — Опитваш се да ме уплашиш. И успя, искам да сляза долу!

И тя тропна с крак.

— Арктур... — помирително продължи философът, но бе прекъснат от демонстрация, породена от необятността на естеството,

което той се бе нагърбил да опише с паметта наместо със сърцето и душата си. За познавача на човешката природа, звездите са поставени на небесната твърд с единствената цел да осветяват с нежната си светлина влюбените, които бродят щастливи долу. А ако се вдигнете на пръсти някоя септемврийска вечер, докато се разхождате под ръка с любимата си, почти ще успеете да ги докоснете с ръка. Три години пътувала светлината им до нас, как пък не!

На запад блесна метеор, който освети покривите на небостъргачите като ден. Огнената му парабола се очерта на източното небе. Метеорът просъска по пътя си и Дейзи извика.

— Върни ме долу — крещеше тя отчаяно, — сметанка такава!

Дабстър я заведе до асансьора и двамата влязоха вътре. Тя гледаше като обезумяла и потрепера, когато машината се понесе надолу с обезсилващата си мощ.

Пред въртящата се врата на небостъргача философът я изгуби от поглед. Тя изчезна, а той остана да стои замаян и безпомощен, без цифри и статистика, които да му помогнат.

Търговията на Джо бе изпаднала във временно затишие и провирайки се като червей покрай стоките си, той бе успял да запали цигара и да намести измръзнал крак пред миниатюрната печица.

Вратата се отвори с трясък и вътре влетя смеещата се и плачеща Дейзи, която разбута плодовете и бонбоните и се хвърли в прегръдките му.

— О, Джо, бях горе на покрива на небостъргача. Тук е толкова уютно, топло и приятно! Готова съм да дойда при теб, Джо, когато пожелаеш.

---

[1] Стоически философ от I век, роден във Фригия. В Рим попаднал като роб на жестокия Епафродит, освободен роб на Нерон. Основното начало на философското му учение е: „Понасяй и се въздържай!“, бел.пр. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.